

*Ірина ХОМ'ЯК,
Вікторія БІЛОУС,
учительки української мови та літератури
ліцею №11 м.Хмельницького*

*мовно-літературна
освітня галузь
(українська філологія)*

Методичні «родзинки» сучасного уроку української мови та літератури в контексті Нової української школи

Сучасна українська освіта переживає період глибоких трансформацій. Концепція Нової української школи (НУШ) передбачає не лише оновлення навчальних програм і підручників, а й переосмислення самого змісту та мети навчання. Якщо раніше основний акцент робився на засвоєнні правил і теоретичних знань, то сьогодні пріоритетом стає формування компетентностей — уміння мислити, комунікувати, співпрацювати і творчо застосовувати знання у життєвих ситуаціях.

Українська мова і література відіграють особливу роль у цьому процесі, адже вони формують національну ідентичність, культурну пам'ять та світогляд учнів.

Отже, одним із ключових завдань сучасного вчителя є створення такого освітнього середовища, у якому мова й література перестають бути лише навчальними предметами, а стають живим інструментом пізнання світу і самого себе.

Компетентнісний підхід як основа навчання

Нова українська школа орієнтується на компетентнісний підхід до освіти. Це означає, що в центрі освітнього процесу перебуває учень як активний учасник навчання, а також учителі та батьки, які взаємодіють задля досягнення спільних освітніх цілей.

Мета такого навчання — виховання інноватора й відповідального громадянина, здатного діяти в умовах сучасного суспільства. Важливими складниками цього процесу є педагогіка партнерства, діяльнісний підхід, створення сучасного освітнього середовища та використання інтерактивних форм роботи.

Інтерактивні методи на уроках української мови

Практика показує, що одним із найскладніших для учнів розділів є граматики. Саме тому важливо перетворювати її вивчення на захопливий процес.

Метод «Мовний детектив»

Учні отримують короткий текст із мовними помилками. Їхнє завдання — знайти помилку, визначити правило, яке порушено, та запропонувати правильний варіант. Така діяльність розвиває аналітичне мислення, уважність і вміння застосовувати знання на практиці.

Метод «TikTok-правила»

Сучасні підлітки активно сприймають інформацію через візуальний контент. Тому учням пропонується створювати короткі відео з поясненням мовних правил або мовних явищ (наприклад, «поширені мовні кальки», «складні випадки наголосу», «цікаві фразеологізми»). Такий формат роботи сприяє підвищенню мотивації та розвитку творчого мислення та формує граматичні навички.

Задля збагачення словникового запасу учнів, удосконалення мовних та мовленнєвих компетентностей пропонуємо згадані нижче завдання.

«Мовний марафон»

Учні об'єднуються в команди та виконують завдання на різних «станціях»:

- добір синонімів;
- пояснення фразеологізмів;
- пошук антонімів і створення речень.

Подібні вправи формують мовне чуття — важливу складову мовної компетентності.

Сторітелінг

Метод сторітелінгу дозволяє учням створювати власні історії на основі асоціативних карток або запропонованих образів. Він розвиває логічне мислення, мовленнєву компетентність та креативність.

Інтерактивні підходи до вивчення літератури

Якщо мова формує логіку мислення, то література відкриває простір емоцій, переживань і смислів. Саме тому уроки літератури повинні передбачати активну взаємодію учнів із текстом.

Метод «Факт чи фейк»

Під час вивчення біографії письменника учням пропонується визначити, які твердження є правдивими, а які — ні. Такий підхід розвиває критичне мислення та медіаграмотність.

«Театр читача»

Учні інсценують фрагменти літературних творів або адаптують їх до сучасних реалій. Це сприяє глибшому розумінню тексту та формує навички співпраці.

Метод «Сюжет за шістьма словами»

Учням пропонується коротко передати зміст твору лише шістьма словами. Така вправа розвиває вміння виділяти головне та формулювати думку лаконічно.

«Книжка в одній цитаті»

Учні добирають цитату, яка, на їхню думку, найточніше передає основну ідею твору, і пояснюють свій вибір.

Проектна діяльність як складник STEAM-освіти

Важливим інструментом сучасної освіти є проектна діяльність, яка поєднує різні навчальні дисципліни та дозволяє учням працювати над реальними завданнями.

Приклади тематичних проєктів:

- «Літературна мапа України» — створення інтерактивної карти, що відображає місця, пов'язані з життям і творчістю письменників;
- «Театральна студія» — інсценізація літературних творів;
- створення медіаконтенту — відео, ілюстрацій, колажів або музичних інтерпретацій поезій;
- тематичні рольові проєкти, наприклад:
 - «Суд над Чіпкою Варениченком» (за романом Панааса Мирного). Учні стають прокурорами, адвокатами та присяжними. Чи винне суспільство в злочинах героя?
 - «Справа про поділ майна Кайдашів». Рольова гра в «сімейний суд». Учні-юристи намагаються мирно розв'язати конфлікт навколо груші.
 - «Інстаграм-щоденник Мавки»: Учні ведуть сторінку від імені героїні, де публікують «сторіз» про стосунки з Лукашем, екологію та лісових духів.
 - «Ток-шоу: Чому Наталка Полтавка відмовила возному?»: Роль ведучого, експертів-психологів та самих героїв, які обговорюють вибір серця проти вибору грошей.
 - «Пресконференція з Тарасом Шевченком»: Учні-журналісти ставлять поету запитання про те, що б він написав про сучасну Україну.

Створення сучасних проєктів, актуальних на сьогодні, а саме: «Літературна мапа незламності» (Google Maps/Стенд), «Чат-бот: Літературна терапія», «Подкаст: Голоси Нескорених», «Герої серед нас», «Культурний код: Хто вкрав наше?» роблять літературу «живою», а учнів — свідомими громадянами із критичним мисленням, формують цілісну особистість, здатну орієнтуватися в інформаційному просторі та розуміти національну ідентичність.

Такі форми роботи сприяють розвитку креативності, командної взаємодії та критичного мислення.

Цифрові інструменти в освітньому процесі

Сучасні учні мислять у форматі цифрового середовища, тому використання технологій стає природною частиною уроку. Ефективними є такі інструменти:

- Kahoot, Quizizz, Wordwall, LearningApps — для створення інтерактивних вікторин;
- Padlet — для спільного збору ідей або цитат;
- Canva — для створення презентацій і плакатів;
- Mentimeter — для асоціативних вправ та рефлексії.

Цифрові інструменти дозволяють зробити навчання динамічним і максимально наближеним до повсякденного досвіду учнів.

Сучасний урок української мови та літератури має бути простором співтворчості, де учень не лише засвоює інформацію, а й активно взаємодіє з нею. Інтерактивні методи, ігрові технології, проєктна діяльність та цифрові інструменти допомагають сформувати в учнів необхідні для життя компетентності.

Однак головним чинником успішного навчання залишається особистість учителя. Саме вчитель здатен створити атмосферу довіри, підтримки та натхнення, у якій кожна дитина може розкрити свій потенціал.

Недарма зазначав український письменник Мирослав Дочинець:

«Найпотужніший струм — це енергія свободи, найяскравіше світло — світло надії, а найсильніший генератор — відчуття свого дому».

Саме такі цінності й покликана формувати сучасна українська школа.

Використані джерела

1. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2016. 40 с.
URL: <https://surli.li/ngaxhv> (дата звернення: 20.03.2026).
2. Кабінет Міністрів України. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова від 30 вересня 2020 р. № 898. Київ, 2020.
URL: <https://surli.cc/pciksp> (дата звернення: 20.03.2026).
3. Савченко Олександра Яківна. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2019. 504 с.
4. Пометун Олена Іванівна. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2018. 192 с.
5. Дочинець Мирослав Іванович. Многії літа. Благії літа. Мукачево: Карпатська вежа, 2010. 320 с.